

RUDENS SĖJA

Rugsėjis, kaip pats jo pavadinimas liudija, susijęs su rugių sėja – žiemkenčių vardas irgi labai iškalbingas. Jis įkūnija augančią ir žiemos negandas iškenčiančią mūsų duoną, gardesnę ir skalesnę nei įmantriausi pyragai. Duonos simbolis lietuvių kultūroje yra šventas – reikėtų to nepamiršti šiais socialiais laikais, ir neturėtų būti juokingas senos kaimo močiutės įprotis gražiai sušluoti duonos trupinius į saują, o ne nužerti nuo stalo ant grindų ar į šiukšliadėžę. Pasak lietuvių liaudies pasakos, tokie į saują sužerti trupiniai moters delne pavirto auksu...

Rugsėjo pradžioje į Lietuvos mokyklas suguža būriai moksleivių – nuo pradinukų, ne ką didesnių už savo gėlių puokštes, iki ištisėlių dvyliktokų, jau žengiančių į suaugėlių luomą. Jie irgi, kaip tie rugių grūdai, sėjami rudenį, jie turės iškęsti žiemos vargus ir subrandinti savo derlių. Ir kaip čia neprisiminsi Naujojo Testamento – jeigu grūdas kris į dėkingą dirvą, tasai derlius džiugins visus. Neduokdie nukristi jam į akmenuotą, vėjų pustomą, dyką ir nederlingą žemę. Užtat toks svarbus ir valstybės, ir šeimos, ir visuomenės indėlis, rengiant tinkamą dirvą svarbiausiam, vertingiausiam mūsų šalies derliui.

Todėl grūdas ir dirva, derlius ir sėja – toli gražu ne abstraktūs simboliai, susiję tik su agrarinės Lietuvos kultūros paveldu, su folkloru, su tradicijomis ir mentalitetu. Kas galėtų paneigti ir aiškia, realia, netgi, sakyčiau, pragmatinę šių įvaizdžių reikšmę? Suaugusią ne su šaltu, racionalių, viską apskaičiuojančiu pragmatizmu, o su gyvybinga, džiaugsminga veikla, kuri yra tarsi įgimta, tarsi dovanota, įkvėpta?.. Žmonijos istorija, darbą traktuodama kaip vergiją, lažą, verslo objektą, ekonominę naudą ir nenaudą, gal netgi – kaip pragaištį, siaubą ar ligą, gali juk pažvelgti į jį ir kitaip. Darbą įmanoma suvokti ne tik kaip būtinybę ir išgyvenimo sąlygą, tačiau ir kaip procesą, įkvėptą džiaugsmo. Sėjos ir būsimo derliaus džiaugsmo. Tūkstantmetės taikos karalystės nuojautą.

Vėlgi nereikia įsivaizduoti derliaus kaip priverstų aruodų, kurie užtikrins jų šeiminkui tam tikrą nerūpestingo gyvenimo laikotarpį. Naujasis Testamentas pilnas paradoksalių įvalgų apie derlių. Rasim čia ir žodžius apie paukščius, kurie nei sėja, nei pjauna, bet Viešpats juos aprūpina, ir laukų lelijas, puikiai pasipuošusias – argi tu, žmogau, kuom prastesnis už paukštį ir laukų leliją, kad Viešpats tave apleistų?.. Tu tik nepamiršk, kad toji laukų lelija, puikiai bežydėdama, ryt gali būti išrauta ir įmesta į krosnį. Taigi ir pilni žmogaus aruodai neišgelbės jo nuo „išrovimo”.

Tiesą pasakius, net Rojaus sode Adomas ir Ieva nesėdėjo be darbo. Bet tas darbas buvo toks lengvas ir džiaugsmingas – globoti, prižiūrėti gražųjį sodą. Džiaugtis pradžystančiu žiedu, palengvinti vaismedžio našta, nuskinti vystantį lapelį, – augti ir žydėti kartu su juo, kaip tos lauko lelijos, kaip paukščiai. Labai abejoju, ar Rojaus sodą kamavo tokios negalios, su kuriomis kovoja šiuolaikiniai sodininkai – amarai ir žiedgraužiai, lapsukiai ir erkės, sterbliniai pjūkliukai ir kekerinis puvinys, vyšnių kokomikozė, rožių grybelis ir kt. Sodą pirmieji žmonės prižiūrėjo tarsi švelniu prisilietimu. To, manau, užteko. Sodo įrankių jiems neprireikė. Ir ko man labiausiai gaila dabar, tai būtent to švelnaus prisilietimo. Žvilgsniu, atodūsiu, mintimi. Įkvepiančiais gyvybę augalui. Šiuolaikinių sodininkų džiaugsmas tėra labai tolimas ir blankus šito įkvėpimo atspindys.

Bet visgi koks šventas, koks galingas žolynų, gėlių, javų, sodų siūbavimas, ošimas po Lietuvos dangumi!.. Mums patiems kartais neaišku, kas gi čia yra, kaip įvardinti tą jausmą, apimantį, kai tiesiai į širdį siūbteli tirštos, sodrios, vos ne juodos žalumos banga, kai pirštai instinktyviai atskiria notrelės lapą nuo dilgėlės, o atmintis sušnabžda, regis, seniai pamirštų augalų vardus. Turbūt tai ir būtų tos džiaugsmingos Rojaus sodo globos prisiminimas, kuris glūdi mūsų atmintyje kartu su mūsų kalba, tokia panašia į žolynų ir javų šnaresį giedrą ir tylią vasaros dieną.

Barbora Pelėdaitė

Jonas Strielkūnas

Kitame numeryje:

- Jolita Kavaliūnaitė. Žvaigždžių našlaitis
- G. Mikelaitis. Kunigiška Kardinolo tarnystė
- Lietuvos muziejų kelio renginiai

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Žolinė Šimonyse.

Petro Mendeikos nuotr.

Vasara

Žaliojančią šaką
Nusvėrė prinokusi saulė.
Ir upės nuseko,
Ir paukščiai pamiršo, kur šiaurė.

O žemė įkaitus
Kaip krosnies prieš duonkepį padas.
Trys mažos mergaitės
Žąsyčius į duburį vedas.

Tai plauksim, tai šauksim,
Kol pievoj vidudienis dindi.
Tai augsim, išaugsim
Per vasarą gražią po sprindį.

O girioje gailiai
Be garso linguoja ir dvelkia.
Ir vasaros meilė –
Praeinanti – širdį nusmelkia.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Barbora Pelėdaitė. Rudens sėja
- 2-as psl. M. Gustainienė. Ar dažnai keičiame savo pavidalus?
- 3-as psl. Aušra Mickevičienė. Dosnioji širdis / Krašto žinios
- 4-as psl. „O rytais vis daugiau rugsėjo”...
- 5-as psl. Perpetua Dumšienė. Žvaigždėta gyvenimo juosta
- 6-as psl. R. Stankevičius. Ką aš galėčiau padaryti dėl Lietuvos?
- 7-as psl. Algis Vaškevičius. Jubiliejinė Gintaro Žilio paroda
- 8-as psl. Kultūros kronika

Ar dažnai keičiame savo pavidalus?

Marytė Gustainienė

XXI amžius dosnus ne tik naujų išradimų, bet dideli pokyčiai jaučiami ir žmonių tarpusavio santykiuose, net pats žmogus tapo kitoks – abejingas informacijos srautui, emocijoms, bendravimui. Šiuolaikinėje visuomenėje vis dažniau kiekvienas individas privalo apginti savo įsitikinimus, požiūrį ir net svajones. Nesijausdamas saugus, jis bando keisti savo įvaizdį, visokiais būdais prisitaikyti ir kaip nors išpešti sau naudos iš kitų. Tikrai ne vieną kartą per dieną tenka keisti pavidalą kaip chameleonui. Ar negalima elgtis kitaip? Norint atsakyti į savo sąžinės užduotą klausimą, manau, pirmiausia reikia įvardyti tam tikras situacijas ir įvertinti jose savo veiksmus. Stipriausi argumentai bus tada, kai pats žmogus suras tinkamiausią atsakymą, remdamasis savo patirtimi.

Kiekvieno žmogaus įsitikinimai, charakteris, požiūriai, net būdas yra skirtingi, bet yra gyvenimiškų situacijų, kuriose elgiamasi panašiai. Pasi-taiko, kad tenka ištverti sunkius išbandymus, išspręsti ne vieną savo gyvenimo problemą, taigi prireikia ir kitų žmonių nuomonės, ryšio ar net patarimo. Deja, ne visiems vienodai galima atsiverti. Vienas supras ir padės, o kitas gali tik pasidžiaugti, kad ta nesėkmė aplankė ne jį. Negalima pamiršti pavydo, nes jis be galo giliai įaugęs į žmonių sąmonę, užvaldęs emocijas ir jausmus. Netikėtai prasiveržia konkurencinis žmogaus požiūris į žmogų, kai sprendžiama, kaip pasiegti, kad nusišypsotų sėkmė. Apie kitą dažniausiai nepagalvojame. Tas kitas ir nėra toks svarbus, kai sprendžiamas savas likimas. Galbūt pavydas, konkurencija jau lyg ir yra pirmosios priežastys, kodėl žmogus turi keisti pavidalą.

Kaip visa tai atsiskleidžia? Ar galima pastebėti išoriškai kokius nors ženklus, suvokti, kad prieš akis sėdi chameleonas? Mokslininkai pastebi išskirtinę šio specifinio driežo savybę – ypatinga jo akių sandara. Chameleono akys didelės ir apvalios, jas supa vientisas apvalus vokas, kurio viduryje yra nedidelis plyšys vyzdžiui. Ieškodamos grobio, akys juda kiekviena atskirai. Kalbantis svarbu žiūrėti į akis: jeigu pašnekovas vengia žvilgsnio, akis nudelbia, daro pauzes kalbėdamas, svarsto, tai jau yra tam tikri ženklai, kad kažkas vyksta nenuoširdžiai. Chameleoniškas (veidmainiškas) elgesys leidžia įsitikinti, kad ne su tuo žmogumi kalbamasi apie problemas. Deja, kartais būna per vėlu, nes pasakytas žodis negrįžta atgal, jau vyksta jo „adaptacija“ aplinkoje. Nors ir labai stengiamės būti atsargūs, bet vis tiek padarome tą lemtingą klaidą – susiduriame akis į akį su „chameleonu“, tampame jo auka, atlapojame savo širdį, patys save priartindami prie grėsmės ir rizikos. Pastebėjime, argi nesigailime kolegos, kuris nuolatos skundžiasi savo nepalankiu likimu? O jeigu dar jo nutaisyta kankinio išraiška tą patvirtina? Argi nepatikėsimė?

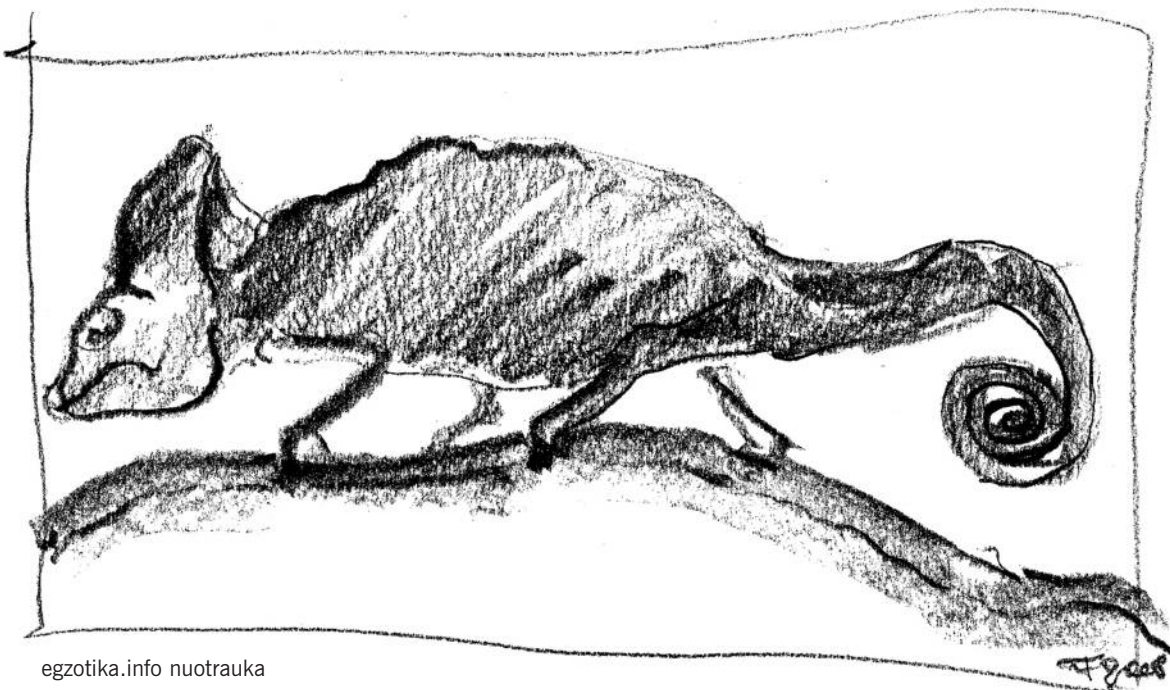
O kas vėliau? Ir mes mokomės chameleoniškų gudrybių, kad surastume savo auką. Šiandienėje visuomenėje jau vis dažniau girdime frazes: „Tik nerodyk žmonėms ašarų“, „Tik nepasakok, kas tau blogai“, „Tik nesakyk, kad sergi“ ir t. t. Kiekvienam rūpi savi poreikiai, nauda, emocijas stengiamasi užgniaužti. Filosofas Frydrichas Nyčė manė, kad kai kurie žmonės jau iš prigimties yra vertingesni už kitus ir jų laimė yra daug svarbesnis dalykas už „mažųjų“ žmonių laimę. Gyvenimiškose situacijose nepajuntame, kokiais būdais tampame maži, nieko gero nesugebantys ir geranoriškai užleidžiami savo pozicijas tiems stipriesiems. Chameleoniškas žvilgsnis iš aukšto daro mus neįsaverčius, nepasitikinčius savo gebėjimais, protu, talentais. Nuvarydamas save į užkampį, žmogus tampa mažas ir savo noru užleidžia poziciją kitam. Sakytume, procesas tuo ir baigiasi. Deja, manyčiau kitaip: jis tęsiasi, kaip ir viskas gamtoje kabinasi į grandinę. Numestas nuo pjedestalo stipresniųjų, silpnasis ieško už save silpnesnių – kerta šaką, į kurią jie kabinasi, kad išliktų pats. Naujajame Testamente, Evangelijoje pagal Matą pasakojama apie karalių, kuris dovanojo skolą savo tarnui,

neturinčiam nė grašio, kad tarnas galėtų skolą gražinti. Žmogaus godumas ir akiplėšiškumas turbūt neturi ribų, nes išėjęs iš karaliaus rūmų tarnas sutiko vieną savo tarnybos draugą, kuris jam buvo skolingas labai mažą sumą – tik šimtą denarų. Nors šis ir puolė ant kelių, maldavo pasigailėti, bet nebuvo išklausytas. Sakytume, argi nebuvo žmogiška savo skolininkui atsilyginti tuo pačiu – dovanoti skolą? Juk karalius dovanojo savo tarnui dešimties tūkstančių talentų skolą, o čia tebuvo šimtas denarų... Chameleonišką pavidalą įgavęs stiprusis griebė savo auką. Šiandieniam pasaulyje labai dažnai susidaro panašios situacijos: nesvarbu, kad manęs pasigailėjo, atleido, bet jau tu man atsiskaitysi už viską.

Pažeisti visuomenėje moralės principai siejami ne tik su aplinka, kurioje gyvena žmogus, ne tik

trokštantys blogo, todėl ir jis pats darosi toks. Ironija pristabdo tokį iškreiptą suvokimą – žmogus turi laiko pasitaisyti, toks jo vidinis pasaulis nėra gražus. Deja, chameleoniškasis pavidalas leidžia elgtis priešingai: jaučiuosi blogai, bet rodau, kad man viskas gerai, bet noriu, kad tau būtų blogai. Kodėl? Atsakymo nebus, jis liks sąžinės kampe, gal ir išlįs kada nors į paviršių po daugelio lūžių, nuopolių. O gal ir ne...

Ne visada drąsu pasakyti tiesą į akis. Norisi, kad tarpusavio ryšys išliktų, todėl belieka prisitaikyti, apsimesti, pataikauti. Ir ne vien tik savo draugams, artimiesiems, bet ir aplinkoje, kai tenka bendrauti su nepažįstamais žmonėmis. Labai sunku likti vienam. Visas mūsų gyvenimas, o labiausiai ateitis, susijęs su nerimu. Jeigu nesugalvojame, ką pasakyti, tuomet mąstome, kaip visa tai

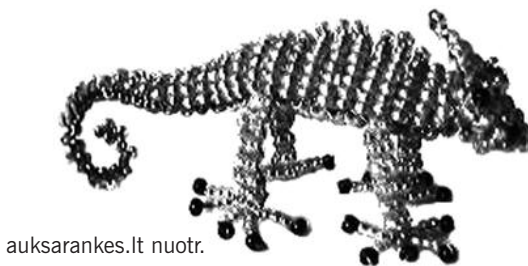
su laiku, kuris taip pat daro spaudimą dvasiniam žmogaus pasauliui, bet ir su paties žmogaus nu-siteikimu, sugebėjimu prisitaikyti arba priešintis tokiai santvarkai. Jis pats dažniausiai tampa visų įvykių centru. Susvetimėjusioje visuomenėje vis dažniau kalbama apie žmogiškumo, dvasinių vertybių kaitą ir net nykimą. Vieno ekstravagantiškiausių šių laikų rašytojų Sigito Parulskio knygoje „Prieš mirtį norisi švelnaus“ pasakojamos komiškos, bet dramatiškos kasdienės mūsų gyvenimo situacijos. Autorius nerūšiuoja savo veikėjų į neigiamus, nedaro drastiškų išvadų, tik informuoja, kuo pasikeitė žmogaus vidinis pasaulis, žmogaus santykiai su aplinka, žmogaus patyrimas ir gebėjimas spręsti problemas. Ironiškai pastebima, kad pirmiausia esu svarbus tik aš pats, bet jeigu man blogai, tai kitiems turi būti dar blogiau. Drastiška šių dienų tiesa, deja, žmonės taip elgiasi. Iš gydytojo kabineto išėjęs pacientas negali kitiems padovanoti šypsenos, bet stengiasi įgelti, matydamas, kokius sielvartus laiko savyje apglėbė laukiantieji, jis sako: „O ten, pro langą, kapinės matyti ant kalnelio... duobės nasrai garuoja prasižioję“. Kas žino, ką galvoja sergantis ir besitikintis dar išgirsti viltingą gydytojo žodį pacientas? O čia štai, nerūpestinga frazė – ji keičia aplinkinių nuotaiką, emocijas.

Neaišku, kokią diagnozę išgirdo tas savimi pasitikintis žmogus, kai buvo gydytojo kabinete. Gal tai yra akibrokštas tiems, kurie laukia, kuriems gal yra geriau nei jam? Tai tik retoriniai klausimai, į kuriuos nebus tiksliai atsakyta, nes nežinomas tas tikrasis atsakymas. Pasak filosofo Martino Heidegerio, toks žmogus yra tarsi benamis, svetimas šiame pasaulyje. Pats jis stengiasi apsaugoti tik save, nes kiti jam tėra kenkėjai, pavyduoliai,

pasakyti. Perkeltine prasme sakytume, kad neria-me ant veido chameleonišką apvalkalą tarsi voratinklį, keičiame savo poziciją, įvaizdį, pataikaudami išduodame tikruosius principus, pametame vertybes. Onorė de Balzakas romane „Tėvas Gori-jo“ dukterų paveikslais atskleidė veidmainystės bjaurastį, parodė, kad slėpdamas tikruosius jausmus, žmogus doko savo vidinį pasaulį, menkina save, tolina nuo kitų. Tai garbės ir naudos troškimas bet kokia kaina ir pastangomis, nepriklausomai nuo žmogaus užimamos padėties visuomenėje ar išsilavinimo. Net ir giminystės ryšiai tampa silpni, kai veidas paslėptas po kauke, paprasčiausiai tada drąsiau įgyvendinti savo blogus kėslus.

Gyvenimas yra labai brangus, nes už jį sumokėta didžiausia kaina. Manyčiau, kad nedora keisti savo pavidalą, negarbinga tapti chameleonu ar vampyru, trokštančiu iš kito tik iščiulpti gerąją energiją, pasikrauti kito skausmu ar nesėkmėmis. Nebūtina atvirai visiems skelbti apie tai, kas pačiam yra svetima arba labai paslaptinga, nereikia paklusti miniai, o išlaikyti savo nuomonę ir požiūrį, nors jis ir nėra labai malonus ar patinkantis kitiems. Gerumas ir širdies dosnumas greitai suranda atgarsį kitų žmonių širdyse. Tai yra tarsi atliepimas, kad didelis žmogus nekeis savo pavidalo, jam užteks drąsos pasitikėti savo jėgomis ir drąsiai pasakyti tai, ko jis nori, kas jam svarbu. Teisingumas siejamas su garbingumu.

Chameleonu tapti nedora. Net ir sunkiausiose gyvenimiškose situacijose žmogus privalo išlikti savimi. Jis gražus tada, kai pasako tiesą ir ją apgina. Jis geras tada, kai padeda atstumtajam, nors iš jo ir šaipomasi. Jis nuoširdus, kai savo dalį atiduoda tam, kuris nieko neturi ir niekaip negalės atsilyginti. Žmogus, kuris šlykštisi veidmainystėje, nelaukia, kada jam bus atlyginta už gerą darbą, padarytą paslaugą. Gyvenimas, kaip ir teatras, pasiūlo daugybę galimybių, kaip būti tikru žmogumi, o pats žmogus turi teisę išbandyti save – ar jis pajėgus išlikti tuo, kuo yra. Tik stiprus ir pasitikintis savimi žmogus gali tai padaryti. □

Marytė Gustainienė – sociologijos magistrė

Dosnioji širdis

Muziejų kelio renginiai Vilkaviškio krašto muziejuje

Aušra Mickevičienė

Per Lietuvą tęsiasi Lietuvos muziejų kelias, kuris parodo, kuo turtingas kiekvienas Lietuvos regionas, kokius lobius muziejai sukrovę savo lobių skryniose, kuo jie gali pradžiuginti savo krašto žmones ir svečius. Rugpjūčio 18 dieną Muziejų kelias atvedė į Suvalkiją, Vilkaviškio krašto muziejaus darbuotojai jau buvo pasirengę jį sutikti savais renginiais.

Iš pradžių neseniai restauruotame Pažerių dvaro (Vilkaviškio krašto muziejaus teritorija) ledainės pastate buvo atidaryta

niai: „Grėbėjos“, „Skalbėjos“, „Lesinimas“, „Duonos kepimas“, „Audėja“, „Verpėja“ ir įvairiomis progomis dailininkės muziejui dovanotos tautinės juostos. Tai tik maža dalelė Magdalenos sukurtų paveikslų, suvenyrų, audinių ir asmeninių daiktų, kurie yra saugomi Vilkaviškio krašto muziejuje. Kasmet muziejaus fondai pasipildo vis naujais eksponatais, kuriuos dailininkė su didžiule meile savo kraštui perduoda muziejui. Ir neuostabu, kad iš dvaro oficinios, kurioje yra parengta Magdalenos Birutės Stankūnienės ir jos šeimos ekspozicija, lankytojai išeina susižavėję dailininkės kūryba ir jos dosnumu gimtajam kraštui. Todėl ir mes, muziejininkai, ką tik restauruotoje ledainės ekspozicijų salėje parengėme pirmąją parodą, kaip padėką šiai iškiliai Vilkaviškio krašto dailininkei.

Pristatant savo krašto istoriją, buvo parengta ir kilnojamoji paroda „Senojo Vilkaviškio vaizdai“ (muziejininkė Aušra Mickevičienė, dailininkė Jūratė Rutkauskienė), kurioje buvo pristatyti Vilkaviškio miesto senieji pastatai, įvykių, švenčių vaizdai – nuo XIX a. pabaigos iki XX a. vidurio.

Didelio susidomėjimo sulaukė Albino Vaitkevičiaus knygos „Kybartai“ (335 psl.) pristatymas, kuriame dalyvavo pats autorius. Knygoje aptariami istorijos tėkmėje egzistavusių ir tebeesančių Kybartais pavadintų vietovėlių gyvavimo bruožai, apžvelgiami juose veikusių ir tebeveikiančių valstybinių, privačių ir visuomeninių organizacijų veikla. Beje, pristatant knygą apie Kybartus, kartu su autoriumi dalyvavo ir Leonas Narbutis, Pasaulio kybartiečių draugijos pirmininkas. 1944 m. jis pasitraukė į Vakarų, dirbo „Margučio“ radijuje, o atkūrus Nepriklausomybę grįžo į Lietuvą ir dabar gyvena Vilniuje. Esant galimybei, jis mielai aplanko Kybartus. Šiuo metu L. Narbutis aktyviai dalyvauja Pasaulio kybartiečių draugijos veikloje.

Lietuvos muziejų kelias vingiuoja tolyn, o Vilkaviškio krašto muziejus tęsia savo gyvybingą veiklą, jo muziejininkai sutartinai dirba tuos darbus, kuriuos įgyvendinti yra užsibrėžę ne vieneriems metams. □

Magdalena Stankūnienė ir K. Naumiesčio klebonas Dornas Jasulaitis. Aušros Mickevičienės nuotrauka

šio muziejaus mecenatės, Vilkaviškio krašto garbės pilietės, dailininkės Birutės Magdalenos Stankūnienės, gyvenančios JAV, Čikagoje, kūrybos darbų ir jai dovanotų proginių juostų paroda „Su Lietuva širdy“, kurią parengė muziejininkės Vida Matusevičienė ir Aušra Mickevičienė. Parodoje eksponuojami 1982 metais dailininkės paveikslai-lino raizai-

Suvalkiečių juostų pynė (M. Stankūnienės dovana muziejui)

KRAŠTO ŽINIOS

● 2012 m. liepos 28 d. Kelmės rajono savivaldybės Vaiguvos seniūnija kvietė į ketvirtąjį kraštiečių susitikimą „Kai aš namo sugrįžtu“. Susitikimas prasidėjo šv. Mišiomis Vaiguvos šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje. Bažnyčios klebonas Vytautas Žvirzdinas pašventino Vaiguvos seniūnijos vėliavą su Vaiguvos herbu. Istorinio herbo Vaiguva neturėjo – herbas buvo patvirtintas tik 2009 m. Lietuvos Respublikos prezidentės dekretu. Herbo etalono autorius – dailininkas Arvydas Každailis.

Kraštiečių susitikimas tęsėsi Vaiguvos kultūros namuose. Čia vyko šventinė programa ir buvo sakomos šventinės kalbos. Vieną iš jų pasakė iš Vaiguvos kilęs politikas, Seimo narys Kęstutis Masiulis. Šventę praturtė Vaiguvos kultūros namų meno mėgėjų kolektyvų šventinė programa. Dramos kolektyvas „Šaltinis“ parodė Algimanto Armono režisuotą L. Janušytės smetonišką vaizdelį „Spiritistinis seansas“.

Vaiguvos herbas

● 2012 m. rugpjūčio 18 d. Pivašiūnai (Alytaus rajonas) pasitiko ne tik Žolinės maldininkus, bet ir iš visos Lietuvos suplūdusius kraštiečius. Susitikimo pavadinimas – „Pivašiūnai: dvasinės traukos centras – vakar, šiandien, rytoj.“ Susitikimas vyko Pivašiūnų vidurinėje mokykloje, jį vedė rajono meras A. Vrubliauskas. Kalbėta apie investicijas rajone, pristatyti Pivašiūnuose įgyvendinti projektai: pastatytas pirmas Alytaus rajone socialinis daugiabutis, įrengta rekreacinė teritorija prie Ilgio ežero, pusė milijono litų investuota į Jono Pauliaus II piligrimų kelio viešosios infrastruktūros plėtrą ir kt.

Apie Pivašiūnų Mergelės Marijos ėmimo dangun bažnyčią kaip apie visų Lietuvos katalikų šventovę, kuri visada turi būti atvira tikintiesiems, kalbėjo Kaišiadorių vyskupas Jonas Ivanauskas. Garsus kino ir teatro aktorius Sigitas Jakubauskas savo kalboje pabrėžė, kad jis didžiuojasi, jog yra kilęs iš Pivašiūnų. Taip pat išrinkta kraštiečių taryba.

Vėliau vyko Žolinės pramogų vakaras. Simbolinėje kraštiečių eisenoje nuo Pivašiūnų bažnyčios link Ilgio ežero dalyvavo Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos, Lietuvos totorių bendruomenės sąjungos, Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos atstovai, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos kovinis sargybos būrys, Vilniaus pučiamųjų orkestras „Tauro ragas“. Koncertavo modernaus folkloro grupė „Aisva“, legendinė lietuvių grupė „Nerija“, poprocko grupė „3 A“. Vidurnaktį dangų nušvietė fejerverkai. Iki 2 valandos nakties truko šokių vakaras.

Šventinė kraštiečių eisenos nuotrauka

O RYTAIS VIS DAUGIAU RUGSĖJO...

Aldonos Ruseckaitės nuotraukos

Stasė Lygutaitė-Bucevičenė STIPRIAUSIA – ŠIAUDŲ TVORELĖ

Apie amžinus savo namus
Tveriu iš šiaudų tvorelę.
Tikėdama:
Niekas jos nesulaužys,
Neįsiverš vidun,
Nesuardys, nesudrums
Snūduriuojančių mano daiktų
Tvarkos ir ramybės.
Nepažadins
Palaimingai
Vienatvėj
Sapnuojančios sielos.

Eina dievai pro šalį,
Pažiūrėję nutolsta,
Nieko man nepasakę.

Aldona Puišytė

* * *
Auštančią aušrą regiu
liūdno žmogaus širdyje.
Kyla rasota ryto saulė
virš pražydusių pievų, –
nušvinta žydras horizontas,
slėpias pusiaunakčio šešėliai,
ir žmogaus širdis jau žino:
artėja valanda, kai baltoji
vilties lelija prasiskleis.

Stasys Jonauskas LAIKAS MUS TARSI GRŪDUS PASĖJO

Saulei leidžiantis aiškiai mačiau:
Laikas grūdus kaip mus pasėjo, –
Vakara is vis rugpjūčio mažiau,
O rytais vis daugiau rugsėjo.

Ir pajutęs kad sėti baigiau,
Laikas tarsi koks vėjas pučia:
Vakara is vis rugsėjo daugiau,
O rytais vis mažiau rugpjūčio.

Erika Drungytė MERGYTĖ IŠ LCHASOS

Princese mano, aukso auskarėliais,
Basom kojelėm, raudonais karoliais.
Pirštukai gnaužia didelį džiovėsį
Išmirkusį – tau riešu teka pienas.
Keli aukštyn džiovėsį – du šuneliai
Jo siekia ir į dulkes tave verčia –
Ant siauro kelio daug žiūrovų tilpo.
Nubrozdinti keliukai, ašaros, džiovėsįs,
Jau tostantis kažkur į kelio šlaitą,
Kur margos vėliavėlės Dievui kužda
Apie mergytę mažą aukso auskarėliais,
Princesę Lchasos, rudaakę basą,
Apie mažutę, Mardasave verkiančią
:ak dzievuliau ak dzievuliau ak dzievuliau...
Ant virvių drobės baltos plaikstos, ant vielų
Raudonos, mėlynos ir baltos vėliavėlės.
Ir vėjas viską nuneša į kalną ir tik vėjas,
Princese mano, ašarėlėje tik vėjas.

Marija Macijauskienė

* * *
Nuo vienos Meilės pėdos
Iki kitos vis pakyla vyturys
Ar plaštakė, mėlyna kaip
Kalnų viršūnė, apsigobusi
Sniego nėrinių skara.

Nuo vienos Meilės pėdos iki kitos
Vis iškyla į dangų Medis.
Gal liepa, gal ąžuolas...
Ir aš pasijuntu tvirta, šviesos
Pripildyta, lyg kūdikio sapnas.

Jolita Skablauskaitė

* * *
Žolė prie mano trobos slenksčio
Tvykčiojo
It amalas.
Vijokliai apraizgė langus,
Sienas, stogą,
Bandė sulipti į kaminus.
Veidrodžių gilumoje regėjau žalią,
Spindinčią žolę.
O vietoje savo veido –
Kamblėtą kamieną.
Ilgaasis žvėrelis,
Užsiropštęs ant palangės,
Viena akimi pažvelgė,
Meiliai meiliai, lyg netyčia.

Dovilė Zelčiūtė SANPAULIJOS IR VĖJAS

Prisimenant Henriką Radauską

Vilniaus gatvėj ant senos palangės
baltos dvi sanpaulijos liūdėjo
jos ilgėjos saulėtos padangės
na, o vėjo? vėjo nereikėjo

o kai saulė į namus parėjo
ir pasklido jos galingas srautas
gėlės šoko šviesoje nuplautos
tik be vėjo... jo nebereikėjo

Zita Mažeikaitė

* * *
Sapnavau savo motiną.
Įeinu į seklyčią – grindys baltos,
kažkokia mergina lipdiniais
puošia palubę.
Vietoj staltiesės – popieriaus lapai.
Mama džiovina sėklas:
pailgos – salotų,
smailejantys venteriai – ridikų,
o tie skrituliukai, beveik permatomi – kolytų,
jų bersim į skilandį.
Liežuvį kerpantis skonis
su niekuo nesumaišomas.
Pasiilgtas.
Čiužute čežute, kolytėle karčioji,
ar beužausi po mano langais?

Žvaigždėta gyvenimo juosta

Perpetua Dumšienė

Kartais pakanka tikslaus žodžio ar vaizdingo posakio, kad jis lyg Dieviškoji dalelė sukurtų stiprų lauką, leidžiantį pajusti, kaip mūsų praeitis ir dabartis persilieja į vieningą nedalomą pasaulį, patirti didžiulį buvimo pasaulyje džiaugsmą.

Žolinių procesijos dalyvė

Tokių įkvėptus pasakojimus ne taip seniai išgirdau apsilankiusi Punsco lietuvių bendruomenės organizuotoje parodoje „Juosta žmogaus gyvenime“. Jos atidarymas įvyko per Žolinių iškilmės Punsco lietuvių muziejuje „Senoji klebonija“.

Su grupe į parodą atvykusių menininkų kalbėjosi knygos „Juosta žmogaus gyvenime“ autorė ir parodos iniciatorė Anastazija Sidarienė. Būdama šalia, išgirdau jos žodžius: *Šiuolaikinis žmogus yra pamiršęs juostų raštų reikšmę, simboliką, o jų simbolių būta. Kai naujagimį apdovanodavo juosta, išrašyta dzūkų raštu – žvaigždutėmis, jos reikė žmogaus sąlytį su kosmosu, su protėviais, kurie iš Aukštybių pritardavo kūdikio atėjimui į šį pasaulį, o gal padėdavo, laimindavo.*

Šis mano pasakojimas būtų apie tai, kaip knygoje aprašytos senosios Punsco krašto tradicijos nelieka tik knygų puslapiuose, jos labai sumaniai perkeliamos į šiuolaikinio gyvenimo kasdienybę ir šventes. Tuo pati galėjau įsitikinti, nes Punske dalyvavau Žolinių iškilmėms skirtose Šv. Mišiose, mačiau iškilmingą procesiją ir Derliaus vainikų šventinimą prie Punsco bažnyčios; bendravau su tradicinių amatų meistras tautodailės mugėje ir amatų dienoje Punsco bažnyčios aikštėje, klausiausi Punsco ansamblių koncerto. Ir tikrai turėjau progos įsitikinti, kad Punsco krašte *Juosta žmogaus gyvenime* labai svarbi.

Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininkė Aldona Vaicekauskienė yra rašiusi, kad Punsco-Seinų lietuviškame krašte, kaip ir visoje Lietuvoje, juosta nuo neatmenamų laikų buvo labai svarbi lietuvių aprangos dalis, neatsiejamas tautinio kostiumo elementas. Laikui bėgant juostos pritaikymas žmogaus buityje keitėsi.

Visame krašto kultūriniame gyvenime juosta atlieka labai svarbų vaidmenį. Senovėje ji lydėjo žmogų nuo lopšio iki karsto. Dabar kai kurie se-

nieji juostų panaudojimo papročiai yra išlikę, o kai kurie pasikeitę, pranykę ar pradėję savo „antrąjį gyvenimą“. Esminiai pasikeitimai prasidėjo apie XX šimtmečio 60-tuosius metus, kai audimo rankiniu būdu tradicija buvo nunykusi, bet susidarė galimybės lengviau pasiekti Lietuvą ir parsivežti dailės kombinatoruose mechaninėmis staklėmis austų juostų. Jos buvo naudojamos kambario sienai papuošti, piršliui perjuosti, jaunuosius užstalėje pakabinti, panaudoti kaip dekoraciją įvairių viešų renginių metu, padovanoti ypatingomis progomis artimam arba garbingam asmeniui.

Su juostomis susijęs ir Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos gyvenimas. Čia svarus indėlis yra ir knygos autorės Anastazijos Aleksaitės-Sidarienės. Juostų audimo pradmenis ji gavo Vaitakiemio mokykloje, studijavo etnografiją Varšuvos universitete, o baigusi studijas labiau atsidėjo juostų audimo menui. Audžia ne tik Dzūkijos ir Sūduvos kraštui būdingas rinktines, bet išmano taip pat ir vytinių ir pintinių juostų technologiją. Jos juostų kolekcija išpūdinga. Bet ji ne vien audžia, bet ir moko kitus. Didžiausias jos mokinių būrys yra Navinykų ir kitose mokyklose. Mokiniai mokomi ne tik pamokų, bet ir seminarų metu. Šiuos seminarus organizuoja Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija bei atskiri mokytojai. Draugija nuo 1998 metų per Velykas organizuoja kasmetinius meno dirbinių konkursus. Navinykų, Punsco ir kitos lietuviškos mokyklos tarp kitų darbų pateikia ir juostas. Juostų gamybos meną šių mokyklų mokiniai, vadovaujami mokytojų, pristato įvairių mugių, parodų, renginių metu Lenkijoje ir Lietuvoje.

Juostos sudaro labai reikšmingą skyrių ir Punsco visuomeniniame muziejuje „Senoji klebonija“, kuris savo veiklą pradėjo nuo Aldonos Vaicekauskienės 1996 metais suorganizuotos „Tradiciónių audinių“ parodos. Muziejuje yra senųjų juostų rinkinys, o taip pat ir daug šiais laikais austų – Anastazijos Sidarienės, Veronikos Valenskienės ir kitų. Ypač gausu vaikų austų juostų. Visus muzie-

Tautodailininkė Eugenija Vaičiulienė iš Oškinių (Punska)

Derliaus vainikas.

P. Dumšienės nuotraukos

jaus lankytojus labiausiai sužavi pasakojimai apie juostų raštų simboliką. Pasakojimas pradedamas žodžiais, kad juosta – saitas, jungiantis mus su aukštesniu pasauliu. Gal pasąmonėje glūdintis suvokimas paskatino šio krašto žmones naudoti juostų raštus pastatų frontono puošybai, antkapinių kryžių dekorui, margučių marginimui, audinių raštams ir daug kur kitur.

Knygos autorė sau kelia tikslą parodyti ne vien senąsias juostų naudojimo tradicijas, bet ir būdus, kuriais žmonės šiandien savo buityje, šventėse, apeigose panaudoja tradicines juostas, jų raštus. Juosta lyg tiltas sujungia tolimą praeitį su dabartimi, kad šiuolaikinis žmogus šiame pasaulyje jaustųsi saugus, tarsi senolių rankų apglėbtas. Knygos autorė labai domina, kodėl būtent juosta taip gražiai įsiterpia į svetimybių pilną naująjį pasaulį.

Juosta žmogų lydi nuo užgimimo iki atsiveikinimo su šiuo pasauliu. Senovės dzūkai vos gimusį vaiką tuoj suvystydavo ir apjuosdavo juosta, kad ji apsaugotų vaiką nuo blogų akių, nužiūrėjimo, ligų, pakerejimo. Taip ką tik gimusį vaiką apsupdavo senoji kultūra. Naujagimiams taikydavo raudonais ir tamsiais rožiniais raštais nuastus juostas, jose įrašytos būdavo žvaigždutės, trikampėliai, stogeliai, roželės, turėję maginę apsauginę jėgą.

Juostomis apjuosiami žmonės ir daiktai – tai ne vien estetiniais sumetimais daromi dalykai. Juk žmogus nuo seno erdvę, laiką, vietą skirstė į šventą ir kasdienę – *sacrum ir profanum*. Taigi, juosta irgi galima atskirti du skirtingus pasaulius, erdves. Perrišant daiktus, panašiai kaip ir žmones, suteikiama jiems sakralumo – šventumo, šventiškumo, neliečiamumo. Daiktas įgauna kitokios galios, tampa „labiau tradiciniu“, ateinančiu iš tolimos praeities, gaunančiu protėvių pritarimą, jį saugančiu.

Merginų drabužiai būdavo pagražinami juostomis, o iš tiesų kartu ir saugodavo svarbiausias kūno vietas. Ypač svarbi buvo juosta vestuvių apeigose. Vestuvių apeigų metu jaunoji, kuri tekėdavo į vyro šeimą, juostomis apdovanodavo vyro tėvus, brolius, seseris, tokiu būdu laimėdama šeimos palankumą. Dar senesni papročiai jai patardavo laimėti ir svarbiausių namų vietų – krosnies, šulinio, namų slenkščio pripažinimą, tad juostos būdavo dedamos ir tose vietose. Kai kur jaunoji apdovano-

Nukelta į 8 psl.

Ką aš galėčiau padaryti dėl Lietuvos?

Rimvydas Stankevičius

JAV gimusi ir gyvenanti lietuvių išeivijos poetė Eglė JUODVALKĖ sako nuo paauglystės savęs nuolat klaususi: „Ką aš galėčiau padaryti dėl Lietuvos?“ Šis klausimas ją paskatino ryžtis iš New Yorko išvažiuoti dirbti į Miuncheną – Laisvosios Europos radiją, iš kur dvi dešimtys metų ji tautiečiams per geležinę uždangą siuntė laisvės žodį.

Eglės teiraujamės, kas pasėjo šį klausimą į svetur gimusios lietuvaiteš širdį ir kaip reikėtų išmokyti savęs to paties klausiti Lietuvoje gyvenančią jaunuomenę? Jūsų noras savąjį gyvenimą skirti Lietuvai mane žavi, bet visai nestebina. Kiek teko bendrauti su karo metų emigrantų vaikais, didžiuma jų – tokie. Manau, kad tai formavo ne laisvė, ne atskirtis nuo Tėvynės ir net ne nostalgija, o auklėjimas, kryptinga emigravusios jūsų tėvų kartos pastanga savo vaikus užauginti tautine dvasia.

Žinoma. Didelė dalis tos kartos emigrantų buvo tikri Lietuvos patriotai. Didžiuma kaip tik dėl meilės Tėvynei ir buvo priversti pasitraukti. Kad ir manieji tėveliai – abu išvažiavo dėl to, kad sužinojo, jog jų pavardės jau figūruoja tremiamų žmonių sąrašė. Beje, mano tėvai Vokietijoje – pabėgėlių stovykloje ir susipažino, ir susimylėjo, ir susituokė... Aš gimiau jau Amerikoje. Bet atstumai nieko negalėjo pakeisti – visas mano tėvų gyvenimas buvo apibrėžtas lietuvybe. Na, o auklėjimas... Pirmiausia – mums namuose buvo griežčiausiai uždrausta kalbėti kokia nors kita kalba, išskyrus lietuvių. Ir šiai taisyklei nė karto nebuvo nusižengta. Į netyčia iš vaiko lūpų (o juk mokykloje kalbėjome angliškai) išsprūdusį anglišką žodelį tėvai sureaguodavo it į keiksmą. Be to, mano tėvai turėjo gan turtingą lietuviškų knygų biblioteką – pirko visas lietuviškas knygas, kurias tik buvo įmanoma gauti. Knygų gaudavome siuntiniais ir iš Lietuvos. Tad augdama JAV turėjau visą lietuvių literatūros klasiką – buvau perskaičiusi ir K. Donelaičių, ir Maironį, ir V. Krėvę... Kaip dabar atsimeinu – sirgau, ilgai gulėjau ligoninėje, o tėvas, sėdėdamas šalia lovos, man garsiai skaitė Žemaitę... Šventės, papročiai, bažnyčia, šeštadieninė mokykla, knygos, veikla lietuviškose organizacijose (ateitininkai, neolituantai, skautai) – visa tai man leido išlikti lietuviškame kontekste (net mano gydytojas JAV, ir tas – lietuvis), tačiau didžiausias indėlis čia, be abejo, yra mano tėvų. Beje, į namus lietuviukų mums atsivesti leisdavo, o amerikoniukų – ne... (Juokiasi.)

Nemanote, kad šiais laikais toks požiūris Europoje būtų pavadintas nacionalistiniu, netolerantišku ir smerktinu?

O, taip – neabejotinai. (Juokiasi.) Bepigu didelėms tautoms – jos gali sau leisti bent kokią toleranciją, o mažoms tautoms, manau, būtinas išlikimo savisaugos instinktas, kartais verčiantis elgtis ne itin tolerantiškai. Lietuvai gyvybiškai svarbu, kad jos vaikai užaugtų lietuviai. Juk iš niekur kitur lietuvių daugiau neatsiras. Mano tėvai – abu, turintys aukštąjį išsilavinimą, – tai puikiai suprato. Todėl saugojo lietuviybę ne agresyviai, bet nepalenkiamai. Be to, jie ir patys svajojo grįžti ir grįžimui stengėsi paruošti mus – savo vaikus.

Ir tas paruošimas toks veiksmingas, kad jų dukra atsidėjo dirbti Lietuvai – savo Tėvynei, kurios nė karto nebuvo mačiusi?

Netiesa, buvau mačiusi. Dar iki išvykstant dirbti Laisvosios Europos radijuje tėvai man buvo padovanoję dviejų savaitių trukmės turistinę kelionę į Lietuvą pačiais giliaisiais sovietiniais 1975-aisiais. Lietuvoje buvau akyklai sekama. Sekliai net ne itin stengėsi maskuotis. Bet man kaip tik to ir reikėjo – faktas, kad esu sekama, patvirtino visa, ką žinojau apie aneksuotą savo Tėvynę. Kaip tik dėl to, pakviesta dirbti į Laisvosios Europos radiją, buvau šimtu procentų įsitikinusi, kad sutikdama

Eglė Juodvalkė susitikime su Lietuvos studentais korporacijos Neo-Lithuania rūmuose

elgiuosi teisingai. Beje, kai apie savo apsisprendimą pasakiau tėvams – mama sureagavo labai jautriai, o tėvas oriai tepasakė: „Šaunuolė. Važiukok – dirbsi Lietuvai“.

O tuomet jau turbūt tapote itin saugumo tarnybas dominančiu asmeniu – juk jūsų balsas skambėjo Lietuvai?

Žinoma. Dabar žinau, kad Miunchene apie mane zujo mažiausiai dešimt agentų. Laimė, buvau jauna, naivi devyniolikmetė ir to nepastebėjau. Tai mane apsaugojo nuo baimės – būčiau pasijutusi kaip kino filme apie šnipus. Beje, manoji sovietinio saugumo suformuota byla dar ir dabar yra Vilniuje – viena iš dviejų bylų, iš kurių nedingę nė vieno puslapio. Didžioji bylų dalis šiandien – išplėšyta, žmonėms nepatikusiais lapais. O aš savosios net neskaičiau. Na, o į laisvą Lietuvą atvykau 1991-aisiais...

Nenusivylėt?

Aš – ne. Mat neturėjau su kuo palyginti. Mano tėvui buvo kur kas sunkiau – grįžęs jis neatpažino Lietuvos. Lyginant su tarpukario valstybe, iš jos tebuvo likę trupiniai. Mano tėvo kartos žmonės verkė tai išvydę. Mat jie svajojo apie smetoniškos Lietuvos tęsinį. Žinoma, su visais pakeitimais, kurių reikalauja laikmetis, bet su ta pačia dvasia. Tačiau ir jos neberado.

O kokia tai dvasia?

Sunku tai nusakyti žodžiais, bet jei bent kartą būtumėt matęs, kaip išplieskia mano tėvo ir kitų jo kartos žmonių akys, kai jie taria: „Mes kūrėme Lietuvą“ – jums viskas taptų aišku. Beje, mano mama man grįžus iš Lietuvos į JAV atsargiai, stengdamasi neišduoti savo nostalgijos, paklausė: „Ar matei Laisvės alėją? Turbūt tau ji pasirodė labai menkutė?“ Kai mamai pasakiau, kad tai – pati gražiausia mano matyta gatvė gyvenime, ji mane apkabinė ir pravirkė iš džiaugsmo... Štai tokia ta dvasia.

Kaip tą dvasią vėl pažadinti? Kaip išmokyti šių dienų Lietuvos jaunuomenę savęs klausiti, ką jie galėtų padaryti dėl Lietuvos?

O ko jie savęs šiandien klausia? Kokioje šalyje norėtų gyventi? Deja, tai natūralu. Jie renkasi, nes turi laisvę rinktis. Ir ta laisvė šiandien atrodo tokia natūrali ir amžina, kad jos, atrodo, nereikia nei saugoti, nei branginti. Todėl žmonės atpranta kurti gyvenimą – jie nori jį tiesiog išsirinkti. Bet tėvai – auklėjimas šeimoje, mokykla, knygos, jaunimo organizacijos – kaip tik ir turi dirbti, kad jaunuomenė išsirinktų teisingai, kad Tėvynė neimtų konkuruoti su valstybėmis, turinčiomis geresnį pragyvenimo lygį ar malonesnį klimatą. Teko su jaunuimu apie Lietuvą, jos istoriją, partizanus kalbėtis Pasvalio gimnazijoje. Žinot, kuo tas pokalbis juos labiausiai nustebino ir kuo labiausiai patiko? Vairiai iš mano kalbos pajuto, kad aš didžiuojuosi savo tautybe. Ir man prisipažino, kad nuoširdžiai nežinojo, jog galima didžiuotis, kad esame lietuviai, – manė, kad to reikia gėdytis. Štai čia ir įžvelgiu pagrindinę problemą – visišką tautinio auklėjimo nebuvimą. Suaugusieji neturi nei laiko, nei noro ug-

dyti savo vaikų, o paskui juos kaltina nemeile Lietuvai. Jaunimas nemoka jos mylėti, o mes, jų tėvai, nemoke, imame iš jų to reikalauti. O didžiutis tikrai yra kuo. Štai dabar vienas vaistų nuo vėžio yra išrastas lietuvių ir dargi Lietuvoje. Dievulėliau – juk tai pasiekimas, kuris galėtų pakelti visos tautos savivertę, juk tai mes – Lietuva – duodame pasauliui, o pasaulis mums yra dėkingas. Bet, deja, nesugebame didžiuotis, nes jau nesuprantame, ką reiškia žodžiai „Lietuvos pasiekimas“, jau temokame skaičiuoti vien savus – asmeninius pasiekimus. Tautos solidarumas yra gyvybiškai būtinas, antraip būsime silpnučiai, bestuburiai, vėjo pusmėnys. Tiek JAV, tiek kitose pasaulio valstybėse tarp lietuvių egzistuoja aksioma: „Jei tu – lietuvis, tu – mano brolis“. Visur – išskyrus pačią Lietuvą. Nežinau kaip, bet mums būtina to pasiekti. Ir skubiai. Nes laikas šiuo atveju tikrai yra mūsų pradžios sąjungininkas.

Tiesą sakant, žvelgdamas į jus visuomet imu tikėti genetiškai perduodama tautos atmintimi. Sakyt, kaip jūs – Amerikoje augusi, nepatyrusi ano meto, nejutusi Lietuvą tuo metu apgaubusios emocijos – ėmėtės rašyti eiles apie Lietuvos laisvės partizanus?

Nesijaučiau kuo nors šios temos vertesnė už kitas – ėmiausi jos todėl, kad niekas to tiesiog nedarė. Žinoma, išliko pačių partizanų kūryba, išliko jų atsiminimai, tačiau turi juk būti antrasis etapas – tų istorijos lūžių, tų žmonių žygdarbių išsamiojo etapo, naujosios kartos tą tautos išgyvenimą turi paversti savastimi. Savastimi jį pirmiausia turi paversti lietuvių literatūra. Būtent per literatūrą ta patirtis taps pasiekiamą jaunimui. Apie partizanus ir iš knygų, ir iš gyvų pasakojimų žinojau nuo pat mažens, tačiau esminis užsiplėdimas įvyko po atkeliavusios į Čikagą Genocidų aukų muziejaus parodos, kur tarp visko eksponuotos ir nukankintų partizanų nuotraukos. Tą parodą peržiūrėjau tris kartus, nusipirkau parodos katalogą ir žvelgdama į partizanų veidus ėmiau rašyti. Nemėginau išikūnyti į partizaną, rašiau iš savo pačios taško. Vėliau rašydama nejučia ir susitapatindavau su jais, tarsi įlįsdavau į jų kailį... Sakot, genetiškai perduodama tautos atmintis? Kas žino, gal taip ir yra?

Jeigu būtumėte gimusi ne JAV, o tų laikų Lietuvoje, būtumėte drauge su partizanais Lietuvos laisvę išėjusi ginti į mišką?

Sunkiai įtikinamai nuskambės atsakymas iš lūpų daugybę metų diabetu sirgusios moters, kuriai tris kartus persodinti inkstai, du kartus – kasa... Tačiau jeigu kalbame apie idėjinį apsisprendimą – taip, be jokios abejonės būčiau atsidūrusi miške. Ir mano tėvas tokiam žingsniui mane tikrai būtų palaikinęs. Karštai svajoju, kad lietuvių tauta išmokyta didžiuotis savo didvyriais. Juk ant jų žygdarbio atsistodami kaip ant savojo fundamento pasijustume kur kas oresni ir stipresni. Pagaliau vėl pasijustume tais, kas ištis ir esame – tylių karžygių, o ne Europos pastumdėlių tauta. □

Parengta pagal dienraščio „Respublika“ priedą „Žaligiris“, 2012 rugpjūčio 23 d.

Jubiliejinėje Gintaro Žilio kūrybos parodoje – fotografija ir metalo darbai

Algis Vaškevičius

Druskininkuose esančioje Vytauto Kazimiero Jonyno dailės galerijoje, taip pat šalia jos esančioje Mažajoje galerijoje vasaros pabaigoje lankytojus džiugino šio miesto gyventojų, gerai čia žinomo fotografo Gintaro Žilio nuotraukų ir metalo darbų paroda. Druskininkų dailininkų asociacijos ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys, Jacqueso Lipchitzo Druskininkų skulptūrų parko asociacijos valdybos pirmininkas gerai žinomas savo darbais ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Naujoji paroda – jubiliejinė, nes liepą menininkas minėjo savo 70-metį.

Jubiliejinės dailininko parodos atidarymas buvo įsimintinas – į jį rinkosi puošnėmis XIX amžiaus sukniomis pasipuošę skrybėlėtosios damos, frakuoti džentelmenai, dvelkė Paryžiaus dvasia, pro galerijos langus į miesto gatves sklido džiazas garsai.

Gimęs Vilniuje, mokėsis Panevėžyje, tuomečiame Kauno politechnikos institute įgijęs inžinieriaus-statybininko specialybę, nuo 1976 metų G. Žilys gyvena Druskininkuose, kai gavo pasiūlymą čia dirbti Dujų ūkio viršininku. Jau dirbdamas pagal specialybę, jis ketverius metus mokėsi vakarinėje Dailės mokykloje, skulptūros meno paslaptis jam padėjo atverti skulptorius Algimantas Vytėnas.

Autorius pasakoja, kad fotografuoja dar nuo mokyklos laikų, o pirmąją fotografijų parodą Druskininkuose ryžosi surengti tik 1993 metais, kai bu-

Gintaro Žilio parodos akimirkos.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Gintaras Žilys

Z. Baltrušio nuotr.

vo minimos penktosios Sąjūdžio įsikūrimo metinės. Sąjūdžio veikloje jis aktyviai dalyvavo ir buvo šio judėjimo Druskininkų skyriaus atsakinguoju sekretoriumi, vėliau buvo miesto tarybos narys, tačiau visada atrasdavo laiko menui. Per pastaruosius dvylika metų G. Žilio fotografijos rodytos daugiau kaip trisdešimtyje parodų, iš jų 16 buvo autorinės, jo darbus matė ir meno mylėtojai Lenkijos Gdanskio mieste, jos taip pat rodytos Briuselyje.

Naujojoje, jubiliejinėje parodoje – daugiau kaip šimtas įvairių žmonių portretų. Daugelis jų – lengvai atpažįstami, įamžinti įvairių renginių, susitikimų metu. Lietuvos fotomenininkų sąjungos nariu 2004 metais tapęs G. Žilys įamžino visų Druskininkuose surengtų „Poetinių rudenų“ akimirkas, galerijose surengtų įvairiausių parodų atidarymus, jis daug bendradarbiavo su V. K. Jonyno dailės galerijoje dirbančia menotyrininke Vida Mažrimiene, kai ši Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čikagoje gyvenančios dailininkės ir mecenatės M. B. Stankūnienės-Stankūnės siūlymu rengė tris išpūdingus meno albumus. Visus juos papuošė ir labai patrauk-

liais pavertė būtent puikios kokybės G. Žilio fotografijos.

Fotografui teko bendrauti ir su garsiuoju dailininku V. K. Jonynu. Menininką G. Žilys aplankė jo darbo studijoje Amerikoje dar 1991 metais, o vėliau ne kartą fotografavo tada, kai V. K. Jonynas sugrįždavo į Druskininkus ir apsistodavo name, kur dabar veikia jo vardo galerija.

V. Mažrimienė džiaugiasi, kad galerijoje eksponuojama nuotraukų serija „Motinos džiaugsmas“, taip pat „Muzikos angelas“, poeto Kornelijaus Platelio, rašytojo Juozo Apučio, profesoriaus Vytauto Landsbergio, dailininkų Andriaus Mosiejaus, Alfonso Šuliausko, skulptoriaus A. Vytėno, poetų Erikos Drungytės ir Antano A. Jonyno portretai jau yra lyg aukso fondas. „Gili vidinė charakterių pagava, sociokultūrinio konteksto refleksijos, perregimos šviesos ir šešėlių impresijos, ritmo ir siluetų sugestyvumas – G. Žilio kūrybos bruožai“, – teigia ji.

Kai kuriems lankytojams netikėta, kad G. Žilys yra ne tik fotografas – jis sukūręs ir nemažai metalo skulptūrų, jam paklūsta ir molis, akmuo. Jubiliejinėje parodoje galima pamatyti gydytojo Kazio Barniškio, skulptoriaus A. Vytėno portretus, bronzos medalį M. K. Čiurlionio 100-osioms gimimo metinėms, taip pat nemažai kitų autorinių darbų.

„Nesivaikydamas populiarumo, laisvas kaip paukštis, šis menininkas kuria nevaržomas reflek-

Gintaras Žilys. Kloniškių grafika

sijas, konceptualių regimybų ciklus, taiklia charakteristika paženklintus portretus, kurių daugumą galima vadinti šedevrais...”, – rašė V. Mažrimienė įvadiniame straipsnyje apie G. Žilį 300 vienetų tiražu išleistame jo kūrybos apžvalgai skirtame leidinyje „Gintaras Žilys. Fotografija, skulptūra“.

Pats jubilatas kaip visada išliko kuklus. Jis dėkojo susirinkusiems, o savo pagrindines mintis išdėstė parodos lankstinuke, kuriame rašoma: „Mano retrospektyvinė kūrybos darbų paroda – duoklė šauniems Druskininkų kultūros ir meno žmonėms ir jiems prijauciantiems... Man vertingiausias yra kuriantis, o ne griauančias, mylintis, o ne kerštaučiantis žmogus. Kadangi Dzūkijoje gyvenu daugiau kaip pusę savo amžiaus, labai myliu šį kraštą ir jo žmones“. □

Kultūros kronika

● **Rugpjūčio 31 – rugsėjo 2 d. Vilniuje šurmuliuos jau aštuonioliką kartą rengiamos „Sostinės dienos“.** „Dūžgiančiame Gedimino prospekte“ bus gausu muzikos, šokių, dailės, literatūros, poezijos, teatrinių improvizacijų, žaidimų. Numatoma surengti per šimą įvairių renginių. Nuo Katedros aikštės iki Vilniaus gatvės nusidrieks „Menų ir muzikos gatvė“, tautodailininkai užims Totorių gatvę. „Gardžių lauktuvių kelias“ į žvalgytuves sukvies visas Vilniaus šeimininkes, šio renginio metu bus laimingi ir žaliavalgiai, ir mėsėdžiai. „Žaidimų ir sveikatos parkas“ – aktyvios pramogos ir atvira jaunųjų talentų scena prie Žemaitės paminklo. Erdvė prie Lietuvos muzikos ir teatro akademijos centrinių rūmų taps knygų karalyste: čia knygas pristatys daugelis Vilniaus leidyklų. Scenoje greta Lukiškių aikštės skambės Maironio eilės ir dainos pagal jo eiles, o taipogi – legendinių bitlų dainos (šiomet garsiajai grupei sukanka 50). „Tris dienas pabūkime tikrais sostinės žmonėmis – šiuolaikiškais, išdidžiais, nuoširdžiais ir labai smagiais,“ – kviečia „Sostinės dienų“ organizatoriai.

● **Rugpjūčio 27–30 d. Vilniaus „Skalvijos“ kino teatre vyko Irano kino savaitė.** Pirmą kartą buvo taip plačiai pristatytas Irano kinas, kuris pripažįstamas tarptautiniu lygiu. Savaitę atvėrė režisieriaus Mojtaba Raie poema „Drugelio gimimas“. Parodyti septyni įvairaus žanro iranietiški filmai. Pristatyti filmų ir pabendrauti su „Skalvijos“ kino centro žiūrovais atvyko naujaisių Irano filmų autoriai bei šios šalies Vizualijų medijų instituto atstovai.

● **Rugsėjo 2 d. baigiasi nuo 2012 m. birželio 21 d. Nacionalinėje dailės galerijoje surengta paroda „Tadeusz Kantoras. Tapyba. Teatras“.** Tadeusz Kantoras – vienas žymiausių XX a. Lenkijos avangardo menininkų, teatro reformatorius, tapytojas, piešėjas, scenografas, režisierius. Šio menininko kūryba įtakoją ne tik Lenkijos, bet ir Lietuvos meno sceną. Kantoro studijoje lankėsi Vincas Kisarauskas, Kantoro kūryba padarėsi Valentina Antanavičių imtis asambliažo technikos.

● **Vilniaus Radvilų rūmuose nuo 2012 m. birželio 28 d. veikia paroda „Dubingių ir Biržų kunigaikščiai Radvilos. Faktai, ikonografija, Dubingių piliavietės archeologiniai radiniai ir didikų atminimo įamžinimo projektai“.** Paroda atskleidžia Dubingių ir Biržų Radvilų svarbius istorinius faktus, supažindina su vertingiausia ikonografija bei Radvilų palaidojimo vietos įamžinimo Dubingių piliavietėje projektais. Pirmą kartą Lietuvoje rodomi Radvilų tėvonijos ir kapavietės Dubingiuose piliakalnio 2003–2011 m. vasaros kasinėjimų metu surasti archeologiniai radiniai. Ekspozicijos stenduose atspindima Radvilų politinė, visuomeninė, religinė, kultūrinė veikla bei mecenatystė XVI ir XVII a.

● **Vilniaus paveikslų galerijoje nuo 2012 m. liepos 4 d. iki spalio 28 d. veiks paroda „LDK valdovų ir didikų portretai iš Ukrainos muziejų“.** Tai vienas iš „Lietuvos muziejų kelio“ renginių. Išskirtinę istorinę, kultūrinę, lituanistinę ikonografinę reikšmę turinčioje parodoje pristatomi 86 LDK valdovų reprezentaciniai portretai, sukurti XVI–XX a. pradžioje vietos bei garsių užsienio meistrų. Kolekciją sudaro LDK kunigaikščių, Lenkijos karalių ir jų žmonių bei aukštų valstybės pareigūnų bei jų žmonių, Bažnyčios dignitorijų atvaizdai. Paroda pristato mažai arba visiškai nepažintą Lietuvos kultūros paveldo klodą, sugrąžina labai turtingą ir svarbią lituanistinę kolekciją, šiandien saugomą Lvovo ir Lucko muziejuose.

● **Rugpjūčio 21 d. Vilniaus Vingio parke įvyko garsios popmuzikos žvaigždės Lady Gaga koncertas.** Sutraukęs daugybę žiūrovų, koncertas visgi susilaukė prieštarų visuomenės nuomonių.

● **Liepos – rugpjūčio mėnesiais (07 01 – 08 31) Lietuvoje vyko tradicinis Kristupo vasaros festivalis.** Tai pats didžiausias ir vienas įspūdingiausių vasaros muzikinių festivalių Lietuvoje. Jo moto: visi žanrai geri, išskyrus nuobodžius. Festivalio metu pristatyti jau tradiciniais tapę gitaros, vargonų muzikos ciklai – „Kristupo gitaros“, „Sakralinės muzikos valandos“, premjeriniai stambių formų pastatymai, pasaulio muzika, džiazio projektai, pasirodymai netradicinėse erdvėse. Šiomet daug dėmesio skirta akordeono muzikai, chorinei muzikai, perkusijai, vyko fortepijono muzikos rečitaliai, jausmingų romanų vakarai, skambėjo ispaniškoji sarsuela, nostalgiškoji brazilų bosanova, ugningi Balkanų ritmai, flamenko fiesta, vintažinės dainos (rinktiniai lietuvių estrados šėdėdžiai), gražiausių Brodvėjaus miuziklų melodijos ir kt. Daugiau nei 50 renginių vyko skirtingose Vilniaus erdvėse ir Lietuvos regionuose (Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje, Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčioje, VU Botanikos sode, Vilniaus Mokytojų namų kieme, Šešuolėlių dvare).

Žvaigždėta gyvenimo juosta

Atkelta iš 5 psl.

Juostų kolekcija Punsco „Senojoje klebonijoje“

davo ir viso sodžiaus vaikus, taip su visais sodžium susipažindama.

Šiuo metu juosta grįžta į žmonių aprangą, ypač per iškilmingus renginius. Vėl grįžta ir į namų interjero puošybą, populiarios yra juostinės, skirtos juostoms gražiai pakabinti.

Punsco krašte juostos naudojamos ir bažnytinėse apeigose. Kunigai pagal specialų užsakymą išgyja juostos raštais ir technika austą stulą. Knygoje pavyko aptikti nuotrauką, kur regime tokia stula pasipuošusį kunigą Arvydą Žygą. Arvydas Žygas dažnai lankydavosi Punsco krašte, siekdamas pabendrauti su lietuviais. 1976–1982 m. čia užrašinėjo liaudies dainas, fotografavo senąsias Punsco-Seinų-Suvalkų krašto lietuvės dainininkes, tautine juosta pasipuošusių kun. Žygą matome ir jo primicijų Punske metu 2000 m. Dauge lyje parapijų procesijos dalyviai, ypač mergaitės, būna pasipuošę tautiniais drabužiais. Vyrai, dažnai apsirengę iš-eiginiais kostiumais, nešdami bažnytinės vėliavas, per petį persiriša juosta. Procesijoje nešami altorėliai – audiniai altorėliams papuošti yra su įaus-tais juostų raštais. Juosta taip pat yra dažnas elementas Žolinių vainikų, kuriuos Punsco parapijoje pradėta pinti 1967 metais, klebonaujant kunigui Ignui Dzermeikai. Čia juostomis pa-puošiami javų varpų, žolynų ir gėlių vainikai, kartais jos reikalingos iškil-mingam vainiko nešimui, tuomet prit-virtinamos vainiko apacioje, kad būtų galima už jų laikyti.

Punsco krašte juostų raštai piešiam, raizomi įvairiose vietose: ant indų, vazų, margučių, drabužių, pastatų sienų. Punsco bažnyčios visi skliautai dekoruoti įvairiais juostų raštais, jie puikiai dera prie bažnyčios interjero.

Iš juostų ir jų raštų komponuojamos dekoracijos įvairioms progoms – scenoje, renginių metu. Juostų raštai tinka įvairiems audiniams, mezginiams, nériniams, siuvinėjimams. Juostų raštais audžiamos lovatiesės, staltiesės, siuvinėjami marškiniai, užvalkalai, prijuostės, raštai įmezgami į megztinius, kojines, pirštines, perkeliami į popierių, jais puošiami kvietimai, diplomai, padėkos.

Šiuolaikinis žmogus, pamiršęs juostų raštų reikšmę, simboliką, visgi intuityviai jaučia, kad vienas raštas yra labai paprastas, kitas turi daug energijos, dar kitas yra labai dekoratyvus ar tiesiog gražus.

O juk simbolių būta. Kai naujagimį apdovanodavo juosta, išrašyta dū-

kišku raštu – žvaigždelėmis, jos reiškė žmogaus sąlytį su kosmosu, su protėviais, kurie iš Dausų pritardavo kūdikio atėjimui į šį pasaulį, o gal padėdavo, laimindavo. Kūdikui skirtose juostose būdavo ir trikampių – Dievo apvaizdos raštų. Šie raštai įaudžiami raudona ar tamsiai rožine spalva šviesiame lininiame fone. Tokių naujagimių senųjų juostų Punsco krašte išliko daugiausia, jos saugomos muziejuose.

Rombas su taškeliais simbolizavo užsėtą rugių lauką, jis pranašauja gerą derlių. Šis ženklas yra artimas pagrindiniam juostų raštų ženklui – rombui, kuris yra orientyras į keturias pasaulio šalis, kartu ir gyvybingumo simbolis, savo reikšme gana artimas žalčiui.

Darbai, susiję su juosta – verpimas, audimas – dėl savo sudėtingumo, kūrybiškumo, grožio prilyginami sakraliniam veiksmui. Kažkas (Dievas, laumės, kitos būtybės) verpia mūsų gyvenimo siūlą, audžia gyvenimo juostą, drobę. Šventojo Rašto psalmėje kreipiamasi:

*Tu mano gyvenimo drobę išaudei,
Mane nukerpi tartum audeklą baigtą.*
Atliepiamoji psalmė (Iz 38, 10–12, 16)

* * *

Visi, kurie iš Lietuvos atvykome į Punsą, galėjome savo akimis pamatyti išskirtinę pagarbą tautinei juostai – jos ornamentai puošė namus, bažnyčios skliautus, kunigų liturginius drabužius, procesijos altorėlius, derliaus vainikus, Punsco lietuvių apdarus.

Tą dieną Punske sutikau iš Lietuvos atvykusius tautodailininkus. Kaip sūduvė, tai daugiau pabendrauau, ilgiau pasikalbėjau su Vilkaviškio netradicinių rankdarbių klubo „Lelija“ žmonėmis, Antupių, Gižų, Senųjų Antupių kaimų bendruomenės aktyvistais, besidominčiais dailių amatų mokymu pagal specialias projekto programas. Atvažiavo audėjos, mezgėjos, medžio drožėjai ir kalviai. Buvo malonu susitikti ne tik mugėje, bet ir Žolinių iškilmėms skirtoje bažnytinėje procesijoje, fotografuoti antupiečius su Derliaus vainiku. Puiku, kad Lietuvoje po gana ilgo žmonių susvetimėjimo laikotarpio vėl atgimsta bendruomeniškumas. Gal ateis laikas, kai jis bus toks stiprus kaip tarp Punsco lietuvių. O iš Punsco lietuvių vienybės mokytis ver-ta – jie iš tiesų lyg viena apeigine juosta perjuosti laikosi. □